

3. Самооцінка стану виконання програми розбудови доброчесності. Звіт за результатами експертного аналізу в Україні. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/Zvit_ekspert_analiz.pdf (дата звернення: 10.11.2021).

4. Гула С. Доброчесність як нова категорія антикорупційного законодавства: реальність та перспективи. URL: http://nihabarnyctvu.org.ua/publ/dobrochesnist_jak_nova_kategorija_antikorupcijnogo_zakonodavstva_realnist_t_a_perspektivi/1-1-0-40 (дата звернення: 10.11.2021).

Білоножко Ірина Геннадіївна, здобувач вищої освіти соціально-психологічного факультету, Національний університет цивільного захисту України (м. Харків)

Селюкова Тетяна Василівна, викладач кафедри психології діяльності в особливих мовах, Національний університет цивільного захисту України (м. Харків)

Деструктивні установки в процесі взаємодії фахівців ДСНС України

Дослідження особливостей людських цінностей та деструктивних взаємовідносин є однією з найактуальніших та найбільш загальних завдань сучасної психології. Міжособистісний контакт виступає необхідною умовою буття людей без якої неможливе повноцінне формування особистості, це інформаційна і предметна взаємодія в процесі якої реалізуються, виявляються і формуються міжособистісні зв'язки.

В сучасних умовах особливо важливу роль відіграє міжособистісна взаємодія майбутніх фахівців ДСНС України як важливого показника їх професійної підготовленості. Специфіка службової діяльності працівників ДСНС України містить в собі постійні підвищені чинники ризику та стресу, напружене виконання завдань в умовах дефіциту часу і недостатності інформації, а також велику відповідальність за прийняття рішень в тій чи іншій ситуації й за виконання своєї роботи в цілому. Тому важливу роль у роботі спеціалістів ДСНС України відіграє ставлення та відносини у середині самого колективу, а особливо відношення окремої особи до своїх колег, оскільки найважливішою специфічною рисою є емоційна основа.

Міжособистісна взаємодія є однією із найважливіших факторів при виконанні роботи працівниками ДСНС України. Від згуртованості групи залежить якість, швидкість та точність виконання поставлених перед ними задач. Тому важливу роль грає кожен спеціаліст і виникнення в нього будь-яких негативних почуттів до когось з особового складу може призвести до безповоротних наслідків.

Проблема деструктивної (від лат. destructio – руйнування, порушення нормальної структури чого-небудь) поведінки залишається актуальною протягом усього існування людства у зв'язку із її поширеністю та дестабілізаційним впливом.

Дослівно деструктивність розуміється як внутрішнє прагнення або пристрась людини до руйнування чого-небудь або кого-небудь. У класичній праці Е. Фромма “Анатомія людської деструктивності”, деструктивність розглядається як особлива форма агресії (злаякісна), яка має соціокультурну основу, а з еволюційної точки зору не є значущою для виживання виду. У своїй роботі він писав, що на відміну від тварин, людина буває деструктивною незалежно від наявності загрози самозбереженню та поза зв'язком із задоволенням потреб [10, с. 363].

Згідно з діяльнісною концепцією, І.В. Лисак визначала, що людська деструктивність – “це специфічна форма активного ставлення суб'єкта до світу або самого себе, основним змістом якої є руйнування об'єктів та систем, що існують” [7, с. 11]. У соціально-філософській інтерпретації С.А. Храпова даний феномен являє собою “процес руйнування духовного світу людини за допомогою реалізації деструктивних передумов та аспектів, що призводить до масштабних негативних соціальних наслідків” [11, с. 7].

Як і будь-який інший тип людської поведінки, наголошує Є.А. Наймушин, деструктивність обумовлена низкою факторів, що мають різну природу. Людина є єдиною соціокультурною істотою і в її поведінці поєднуються компоненти різного рівня: біологічного, психологічного, соціального, культурного, екзистенціального. Залежно від того, якому з них в рамках тієї чи іншої теорії надається значення, визначаються й основні причини деструктивної поведінки. По суті, пріоритетне виділення в людині того чи іншого початку є методологічним прийомом, що дозволяє досліджувати різноманітні проєкції людини, включеного як в природний, біологічний, так і в соціокультурний, духовний світ [9, с. 66].

Як зазначає В.Д. Менделевич, основу моделі руйнівної поведінки складають: відсутність мотивації, неадекватність, дезадаптивність, відсутність результативності, аутизація [8, с. 273].

Будь-яка поведінка людини, як вказує Ю.А. Клейберг, реалізується в суспільстві та має соціальний характер і завжди пов'язана з промовою, дією і метою. Деструктивна поведінка відбиває низький ступінь соціалізації особистості, уникнення соціуму, погану адаптацію до внутрішніх і зовнішніх умов. Найчастіше деструктивна поведінка демонструється людьми, у яких не розвинене почуття відповідальності, які не вміють приймати самостійні рішення та робити вибір. На індивідуальному рівні такі особи частіше схильні вибрати шлях аномальної поведінки [5].

Ч. Ломброзо писав, що соціально-деструктивна поведінка пов'язана із соціальною дезадаптацією – відсутністю розуміння правил, за якими існує і функціонує людське суспільство. Людина, яка демонструє деструктивну та асоціальну поведінку, не в змозі знайти себе в суспільстві. Тим самим руйнівний характер її поведінки тільки посилюється [6].

Є.В. Змановська виділила наступні характеристики прояву соціально-деструктивних патернів поведінки: 1. Соціальна й особистісна дискредитація. Підрив репутації або авторитету особистості. Схильність до критики, осуду.

Відкрите образливо-нешанобливе поводження. 2. Конкуренція. Деструктивна поведінка, може бути викликана побоюванням за свої позиції в колективі, що приводить людину до спроб самоствердження через інших членів цього колективу. 3. Відхід від щирого спілкування. Особистість, що демонструє рунівні патерни поведінки, уникає відкритого спілкування [3].

Тож деструктивна поведінка являється формою активності суб'єкта, яка спрямована на руйнування зовнішніх структур і вибудовування власного, відмінного від інших структурного образу.

Деструктивна поведінка, як визначав К.В. Злоказов, не існує поза соціального простору, оскільки саме соціальні умови визначають способи самопрезентації та саморозвитку суб'єкта в контексті конкретної життєвої (соціальної, професійної) ситуації [2, с. 66].

Можна зробити наступний висновок, що деструктивність не може впливати позитивно на того на кого вона спрямована. У будь-якому випадку результати та поставлені цілі будуть спотворені й не матимуть позитивного результату. До основних форм деструктивних змін особистості належать деструктивні зміни характеру і темпераменту, порушення вольової регуляції поведінки, формування неадекватної самооцінки та порушення міжособистісних відносин, агресія щодо соціуму. При аналізі деструктивних змін особистості слід враховувати, що людина протягом свого індивідуального життя піддається змінам як по висхідній, так і по низхідній лінії. Деструктивні зміни особистості можуть носити як оборотній, так і незворотний характер, бути як наслідком аутодеструктивної діяльності людини, так і бути результатом цілеспрямованого зовнішнього впливу.

Деструктивні установки – це така форма контактів, як вказує М.М. Козяр, які ускладнюють або руйнують стосунки та згубно позначаються на людині чи обох партнерах. Чимало особистісних рис характеру людини, таких як хитрість, схильність до наклепів, упередженість, стереотип мислення, мстивість, цинізм, можуть бути підґрунтям деструктивної взаємодії, котра не обов'язково переслідує якісь особистісні вигоди, а керується неусвідомлюваними мотивами самоствердження, суперництва тощо [4].

Деструктивні установки призводять до професійної деформації співробітників ДСНСУ. Професійна деформація співробітника являє собою комплекс негативних персональних змін у структурі особистості, які виникають під впливом умов виконання службової діяльності. Особистісні конфлікти є похідними від конфліктів спілкування, взаємодії в процесі здійснення оперативно-службової діяльності, а тому вони стають основою службових конфліктів, як наслідок міжособистісних відносин. У загальному вигляді конфліктність особистості залежить від таких чинників, в саме: психологічних (особливостей темпераменту, характеру, рівня агресивності, психологічної стійкості та саморегуляції, актуального емоційного стану, соціально-психологічних установок тощо, та соціальних чинників: умов життя і діяльності, соціального середовища, загального рівня культури та ін. [1].

Таким чином, деструктивні установки індивіда в процесі міжособистісної взаємодії треба розглядати всебічно, під кутом різних її характеристик та властивостей, які складають загальну картину цього феномену: це визначення міжособистісних залежностей, які можуть проявлятися в здоровому створенні та підтриманні соціальних зв'язків, так і в не вмінні конструктивно їх здобувати; це визначення тонкощів при взаємодії з людьми, який досвід значно переважає при спілкуванні, які висновки та думки людина робить, а також наскільки сильно намагається приховати негативні аспекти своєї поведінки; це і здатність особистості в цілому створювати, підтримувати та існувати в соціальному середовищі.

На нашу думку, ця сукупність чинників особистості у належному обсязі розкриває психологічну картину складових елементів побудови особистісного спілкування, під кутом тих необхідних якостей, якими повинен володіти майбутній рятувальник ДСНС України.

Професійна діяльність рятувальників, у своїй повсякденній практиці, пов'язана з екстремальними умовами професійної діяльності та впливом великої кількості стресових факторів на спеціалістів. Їх згуртована та злагоджена робота є важливим ключем при виконанні покладених на них обов'язків. Тому наряду з вимогами високого рівня професійних знань, умінь, навичок, високі вимоги пред'являються й до його вміння створювати та підтримувати якісні, сильні та довірчі відносини між групою в якій він працює. Ці вміння необхідні для ефективного вирішення професійних завдань, що стоять перед спеціалістами даної професії в повсякденній професійній діяльності і в умовах надзвичайної ситуації; в роботі з постраждалими в результаті НС та особовим складом підрозділів ДСНС України.

Список посилань:

1. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. Харків: УЦЗУ, 2007. 502 с.
2. Злоказов К. В. Деструктивность и идентичность личности. *Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук*. 2014. № 2. С. 61-73.
3. Змановская Е. В. Девиантология: Психология отклоняющегося поведения: учебное пособие. М.: Академия, 2004. 288 с.
4. Козяр М.М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях: монографія. Львів: Сполом, 2004. 376 с.
5. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. М.: ТЦ Сфера, 2001. 192 с.
6. Ломброзо Ч. Человек преступный. М.: Эксмо, 2005. 880 с
7. Лысак И. В. Человек-разрушитель: деструктивная деятельность человека как социокультурный феномен. Таганрог: ТРТУ, 1999. 55 с.
8. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения: [учебное пособие. М.: МЕДпрес, 2001. 432 с.
9. Наймушин Е. А. Биологический детерминизм, как инструмент идеологии: история и современность. 2008. № 1(7). С. 66-74.

10. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности: [пер. с нем. Э. М. Телятниковой]. Москва : АСТ, 2007. 621 с.

11. Храпов С.А. Социально-философская интерпретация деструктивности в психоаналитических концепциях. Москва : Наука, 2006. 161 с.

Волков Артур Янович, здобувач вищої освіти факультету соціально-психологічної освіти та менеджменту, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро)

Нікітіна Ірина Петрівна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро)

Human adaptation to different living conditions

Relevance of a research. Modern life is characterized by the extreme necessity of human adaptation to rapidly changing socio-political and economic conditions. Each person is faced with the need to solve difficult life situations throughout his life, but the ways to solve them are not always effective and efficient.

Objective of this research is disclosure of a problem of functioning of the personality in extreme conditions and crisis situations of activity.

The analysis of publications in which the solution of this problem is begun. The problem of self-preservation demands from the person, first of all self-checking and self-control. Studying of scientific literature demonstrates that the contribution to a research of a perspective of self-preservation of the person was made: K. Abulkhanov-Slavskaya, S. Rubenstein, A. Brushlinsky (problem of psychological mechanisms of self-checking of activity), L. Vekker, V. Zinchenko, (lines of control and their integrative essence), G. Olport, R. Stagner, X. Vitkin, J. Kagan, I. Prikhodko (style of self-checking in connection with features of behavior), A. Konopkin, V. Stepansky, N. Kruglova, N. Sipachev, V. Osyodlo (functional model of structure, the general regularities of self-checking). B. Skinner, E. Tolmen, K. Hall (essence of physiological mechanisms of self-checking), O. Timchenko, etc. (crisis psychology).

Statement of the main material. Statement of the main material. A condition of subjective distress and emotional distress, which creates difficulties for community work and daily activities, occurs during adaptation to a significant life change or stressful event. A stressful event can disrupt the integrity of a person's social communications (bereavement, separation) or a broad system of social support and values (migration, refugee status) or represent a wide range of changes and crises in life (getting to school, acquiring parental status, failure to fulfill a cherished personal goal, retirement) [1, c. 35].

A negative event that does not fit into a personality theory leads to the destruction of the subjective life world. At the same time, only the subject is able to change the individual theory of the world and himself, to make this theory more realistic, to rethink the misfortune that befell him as an integral part of life, and not as